

Kirjallisuutta – Litteratur

Metsän lumoa jäljittämässä

MIKKONEN, JUKKA (2017). *Metsäpolun filosofia*. 103 s. Niin & Näin, Tampere.

Mitä on metsän kauneus? Filosofi Jukka Mikkonen lyhyt tutkielma ei juutu ikuisuuskysemyksiin. Se on pikemminkin rikkaan ympäristökokemuksen puolustuspuhe, joka perustelee näkökulmiaan nostamalla esiin ympäristön elettyyn, ruumiilliseen kohtaamiseen kytkeytyviä merkityksiä. Lähestymistavassa voi nähdä ympäristöfilosofiassa viime vuosina voimistuneen materiaalista, ruumiillista ja ei-inhimillistä korostavan suuntauksen jatkumon. Leikkitelevän sanailun ja anekdoottien keventämä esseetyyppinen teksti soljuu kuin hyppelehtivä metsäpuro, johdatellen lukijaansa kuin huomaamatta peremmälle Tapion vieraaksi. Sitä kannattelee kuitenkin vankka filosofis-tutkimuksellinen peruskallio, jonka vaikutava laajuus paljastuu kirjan loppuosaan kootuissa 228 alaviitteessä ja niiden yhteydessä käydyssä argumentoivassa keskustelussa.

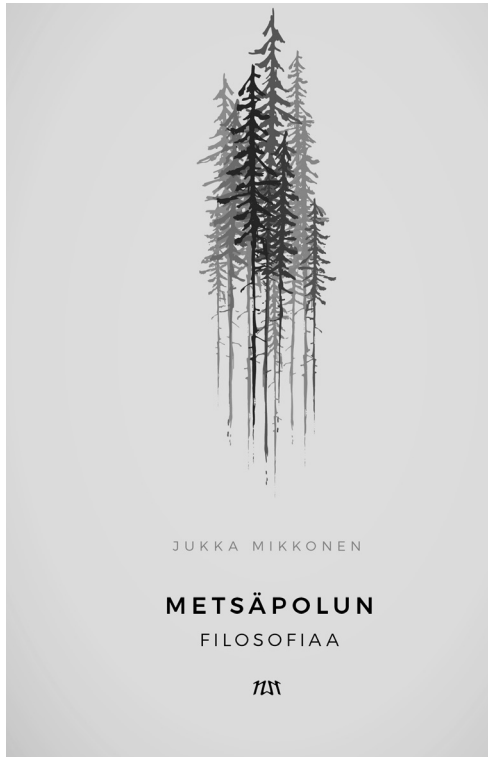
Teos käsittelee huolellisesti perusteltuja, painavia teemoja kepeän oloisella otteella. Ratkaisu on kerta kaikkiaan elegantti. Vapautuneelta vaikuttava teksti on kuin metafora metsäretken assosiointia ruokkivalle vaikutukselle. Mikkonen lähestyy luontokokemuksen merkityksiä käsitteellisten mallien pystyttämisen sijaan pikemminkin metsässä oleilun sekä puiden parissa ja kanssa koettujen asioiden kokonaisvaltaista tapahtumaluonnetta makustelemalla.

Kirja jakautuu kolmeen päälukuun. Näistä ensimmäinen on ”Metsän kauneus”. Sen otsikon implikoima viattoman oloinen kysymys paljastuu filosofiseksi oveluudeksi. Metsän viehäytys tai lumo on vaikea käsitteellistettävä. Siihen liittyy ainakin

omaelämäkerrallisuutta, metsän moniaistista ympäröivyyttä ja tunnetta ei-inhimillisen toiseuden läsnäolosta. Elävän kokemuksen valossa yritykset palauttaa luontokokemus objektien ominaisuuksiin tai ylihistoriallisiin, universalisoiviin malleihin näyttävät lähinnä huvittavina. ”Hiljaisella huminallaan metsä koettelee filosofisia teorioita esteettisen luontokokemuksen perustasta” (s. 11).

Esteettisten kokemusten perusta on eri objektien tuottamissa aistimuksissa. Kuitenkin metsässä on paljon muutakin; vaikkapa kulttuuristen allegorioiden, metaforien ja myyttien kerrostumia; seikkailun, reippailun ja täyttyvän marja- tai sienikorin tuottamaa mielihyvää sekä kävelyretken mittaan kehkeytyviä kerronnallisia elementtejä. Metsät itsessään ovat toki erilaisia eri kasvupaikoilla ja maailman eri osissa. Lisäksi on tärkeää huomata Mikkonen tarkoittavan *metsällä* niin sanottua luonnonmetsää. Tunnetusti tällaista pääosin omalakisesti kehittyntä metsää on jäljellä vain muutamia prosentteja Suomen metsäpinta-alasta. Tämä tosiasia (sekä runsaasti siteerattu eräkirjallisuus) saattavat ajoittain väärittää tekstin hieman toisajalliseen sävyyn – etenkin, mikäli alaviitteessä esitetty metsä-käsitteen tarkennus jää hätäiseltä lukijalta huomaamatta.

Nimenomaan luonnonmetsän kokonaisvaltaisessa kokemuksessa on ehkäpä ylipäättään paljon sellaista, mikä uhmaa kaikenlaista rationaalisuutta ja teorioita kokemuksen kaikenläpisevästä kulttuurisidonnaisuudesta. Kotoisuuden ja vierauden tunnut vaihtelevat eri tilanteissa. Illan hämärtyessä tai polun käydessä tuntemattomaksi mieleen voi hiipiä alkukantainen pelko. Vastaavasti puuyksilöissä, kannoissa ja mättäissä voi nähdä ihmis- ja eläin-

hahmoja, jotka voivat pimeässä pelästyttää: ”[e]ttei olisi meikälaisessä antropomorfismissa seassa vielä ripaus luonnonkansallista animismia?” (s. 35).

Kirjan toinen luku ”Tulisijan äärellä” käsittelee puutietoa, puulämmittämiseen liittyvää taidon, kokemuksen ja perinteen yhteenkietoumaa, johon myös puulämmittämisen erityinen nautinnollisuus juurtuu. Puulämmittäjä on osallinen, ”termostaattinen toimija”, ympäristötapahtumassa jossa toiminta ja tieto sulautuvat toisiinsa. Puulämmittäjän on tarkkailtava säiden vaihtelua, ennakoitava ja oltava tietoinen ympäristöstään. Hän tuntee lämpönsä alkuperän. Mikkonen osoittaa, millaista hienostunutta tietotaitoa polttopuuhooltoon liittyy eri tarpeisiin sopivien puulajien valinnasta alkaen. Kirja muistuttaa myös puulämmittämiseen liittyvien kehollisten rutiinien tarjoavan elvyttävää vastapainoa kartesiolaiselle ajatustyölle: ”[k]irveenkäsitely on kivikautista aherrusta, jollainen maistuu turhanpäiväisten palaverien ja tietojärjestelmäkoulutusten jälkeen” (s. 44).

On vaikea olla näkemättä puulämmitysosiassa rinnakkaisuutta siihen energiafilosofiseen keskusteluun, jota Antti Salminen ja Tere Vadén (2013) käyvät fossiilienergian maailmankuvallista vaikutuksista. Heidän mukaansa lähes rajattomalta näyttänyt fossiilienergia, erityisesti öljy, on tuottanut sokean tekniikkauskon ja harhautanut kuvitelmiin, etteivät materiaalisen maailman ja tilan rajoitteet enää koskisi ihmiskuntaa. Teosten rinnakkaisasetelma nousee mieleen kutkuttava kysymys: Minkälaisia olisivat laajemmassa katsannossa puulämmityksen maailmankuvalliset tai talousteoreettiset implikaatiot? Mikkonen vastaa salakavalalla hiljaisuudella. Hän pidättäytyy johdonmukaisesti kehittämästä abstraktia teoreettista mallia tai liian yleistäviä argumentteja, ja keskittyy sen sijaan kontemplanoidaan tulisijan tanssivia liekkiä ja kohentamaan hiillosta nautinnollisin, keskittynein elein.

Teos kuitenkin muistuttaa tulisijasta (*focus*) ajattelutyölle välttämättömän lämmön lähteenä sekä tuleen tuojuttamisen ajattelua kokoaavasta vaikutuksesta: Sivulla 48 on sympaattinen valokuva kahdesta maailmaan juurtumisen filosofista, Hans-Georg Gadamerista ja Martin Heideggerista, tekemässä pokasahalla polttopuita Heideggerin metsämajalla Schwartzwaldin Todtnaubergilla. Muutenkin kuvitus on onnistunut. Valokuvien säästeliään tyylikäs käyttö rytmittää tekstiä ja virittää lukukokemusta hienosti. Mukana on neljä arvostettujen metsävalokuvaajien Ritva Kovalaisen ja Sanni Sepon otosta, joille annetaan niiden ansaitsema tila. Yksi kirjan valokuvista on Mikkosen itsensä ottama.

Kolmas luku ”Lahopuun lumo” on oikeastaan jatkoa ensimmäiselle luvulle. Sen lähtökohtana on huomio siitä, ettei lahoppuita ole juuri arvostettu

edes kansallisesti latautuneessa taiteen metsäromantiikassa, jossa ketot ovat yksi perusteemoista. Mikkonen arvioi, että saksalaisen romantiikan jälkivaikutus saattoi *hidastaa* metsäpatologian alkukehitystä (s. 58). Sittemmin suomalaisten mieliin on (metsätaloussammattilaisten vuosikymmenten valistustyön seurauksena) juurrutettu ajatusmalli lahonneista rungoista tautien ja tuholaisien pesinä ja yli-ikäisestä metsästä haaskattuna varallisuutena. Moni metsänomistaja on saatu uskomaan, että ihmisen hoitotoimet ovat välttämättömiä, mikäli haluaa metsän säilyvän metsänä.

Perinteisessä kauneusajattelussa laho on liitetty rappeutumiseen ja rumuuteen. Pittoreskin esteettinen teoria nosti aikoinaan epäsäännöllisen, omalakisouden ja rosoisuuden arvostettaviksi ominaisuuksiksi. Lahon kokonaisvaltaisen arvostamisen tärkein pohja tulee kuitenkin ekologisesta estetiikasta. Lahon ekologisen tärkeyden sisäistäminen ohjaa väistämättä myös metsää arvottavaa katsetta. Myös metsän ei-taloudellisten arvojen korostuminen vaikuttaa onneksi vähitellen muuttavan suhtautumistapoja moniarvoisemmiksi ja lahopuulle sopeammiksi. Mikkonen tosin huomauttaa, että samaan aikaan ihmisten suhde pihapiihin on muuttunut: raihnaiset pihapuut nähdään aiempaa herkemmin vaarana ihmisille, rakennuksille ja autoille (s. 57).

Vaikka lahoppuitavoite on hyväksytty suomalaisiin metsänhoitosuosituksiin, heikentävät lisääntyvät hakkuut edelleen merkittävästi lukemattomien metsälajien elinoloja sekä ihmisten mahdollisuuksia metsän syvään kokemiseen. Metsätutkimuslaitoksen tutkimusjohtajana toimineen Arne Reunalan (sitaatti s. 71) mukaan metsien tehostunut käsittely heikentää merkittävästi suomalaisten mahdollisuuksia metsän syvään kokemiseen. Olenainen muutos on ”[m]etsän äidillisen, suojaavan tai uhkaavan symboliikan laimeneminen. Hoidettu metsä ei ole yhtä turvallinen kuin ennen: sen äidin kohtu ei suojaa ulkomaailmalta samassa määrin kuin ennen, koska ulkomaailma on tunkeutunut metsään ja muokannut sitä.” Tässä ihmiskäden puuttumattomuuden tunnussa taitaa piillä metsäkokemuksen ydin suomalaisessa viitekehityksessä. Vertaus metsästä kirkkona tuntuu osuvalta. Sopivasti luku päättyy metsähautausmaiden tunnelman pohdiskeluun.

Jälkisanojen päätteeksi Mikkonen viittaa vielä niin sanottuun objektiorientoutuneeseen ontologiaan. Sen peräänkuuluttama nöyryys käsittelemättömäksi jäävän toiseuden edessä havainnollistuu erinomaisesti suhteessa luonnonmetsään. Metsä on aina enemmän kuin yksittäiset näkökulmat, eikä sitä voi palauttaa niiden kokonaisuuteen. Se vain on, ja siksi se pysyy aina jossain määrin käsittelemättömänä.

tömänä ja vieraana – ja ehtymättömänä mielenkiinnon lähteenä. Kuten kunnan metsäretken jälkeen, kirjan luettuaan palaa alkupisteeseen elämystä rikkaampana.

KIRJALLISUUS

Salminen, A. & T. Vadén (2013). *Energia ja kokemus*. 202 s. Niin & Näin, Tampere.

MIKKO ITÄLAHTI
*Median laitos,
Aalto-yliopisto*